

короткотривалого відпочинку. Лише виправивши усі зазначені помилки, туристична індустрія на Рівненщині буде приносити великі прибутки до обласного бюджету.

Висновки. Таким чином, становлення туристичної галузі на Рівненщині має важливе значення для соціально-економічного розвитку області. Зокрема, внесок туристичних підприємств у розбудову місцевої економіки проявляється у збільшенні частки зайнятого населення в туризмі в умовах загального зростання рівня безробіття. Однак, певні види туризму можуть у перспективі мати вплив на розвиток Рівненщини, що дозволяє розвивати рекреаційний, історичний і сільський туризм.

Під час проведення аналізу було враховано чинники внутрішнього та зовнішнього середовища. В умовах високої конкуренції регіонів України, яка базується на конкурентних перевагах регіону, можна виділити основні пріоритети розвитку туристичної галузі Рівненської області, а саме:

- підвищити рівень соціально-економічного розвитку населення Рівненщини за рахунок розвитку туризму;
- забезпечити ефективне використання природно-рекреаційного, історико-культурного, релігійного, етнографічного потенціалу області;
- створити якісні туристичні послуги;
- забезпечити високий рівень туристичного обслуговування, розвиток туристичної інфраструктури;
- сформувати позитивний туристичний імідж області та підвищити рівень туристичної привабливості;
- активізувати туристичні потоки територією області;
- підвищити рівень суспільної свідомості та посилити відчуття національної ідентичності за допомогою збереження та популяризації історико-культурної спадщини.

ЛІТЕРАТУРА

1. Виткалов С.В. Рівненщина: Культурно-мистецький потенціал в парадигмах сучасності: монографія. - Рівне: ПП ДМ, 2012. - 416 с.
2. Коротун І.М., Коротун Л.К. Географія Рівненської області: Природа. Населення. Господарство. Екологія. – Рівне, 1996. – 380 с.
3. Панкова Є.В. Туристичне краєзнавство / Є.В. Панкова . – К.: Альтерпресс, 2009. – 352 с.
4. Рівненщина туристична. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.tourism.rv.ua/>
5. Туризм Рівненщини [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ogo.ua/rivnenschina/tourizm>

Насипана М.

Науковий керівник – доц. Кондратюк Л. Р.

МОЇ РОЗДУМИ ПРО ТРАКТАТ ФРІДРІХА НІЦШЕ «ТАК КАЗАВ ЗАРАТУСТРА»

Мета: поділитися своїми роздумами про трактат Фрідріха Ніцше «Так казав Заратустра» і міркуваннями з приводу деяких проблем, поставлених у творі.

«Так казав Заратустра» – один з тих захоплюючих творів, забути який мені буде важко. Можливо, через те, що так давно хотіла прочитати, а може, через те, що він дійсно є унікальним, часто незрозумілим і водночас захоплюючим. Безумовно книга є складною: «Однак це сказано не для довгих вух. Не кожне слово личить кожній мармізі. Це речі витончені й далекі: не слід топтати їх баранячими ратицями» [1, с.287]. Цей трактат – про життя і діяння мандрівного філософа-пророка Заратустри – справді річ витончена й далека. Щоб зрозуміти суть потрібно дуже багато часу: мені часто приходилося перечитувати речення по кілька разів. Розуміння написаного дуже часто залежить від внутрішнього стану, настрою, характеру, поглядів чи менталітету. Нам українцям-християнам цей твір спершу може здатися навіть абсурдним, адже усталені для нас речі передаються у зовсім іншому світлі. Ми дивимося на це крізь призму прийнятих нами норм та звичаїв. Саме тому, читаючи книгу, я старалась абстрагуватися від навколишнього світу, ніби закривати вуха, щоб не чути голосу цих усталених з дитинства поглядів. Щоб зрозуміти цей твір потрібно з кожним рядком все більше поринати у суть написаного, інколи навіть глибше, ніж цього потрібно.

Перше, що привертає увагу ще на початку, це слова Заратустри «Бог – помер». Для мене це звучало абсурдно. Тому, щоб зрозуміти врешті сенс таких слів, потрібно звернутись загалом

до філософії Фрідріха Ніцше. Переоцінюючи традиційні цінності, Ніцше заявив, що цінності, які сповідувала християнська Європа (цінності істини, добра, упорядкованого розумного світу) втратили силу. Існуючу європейську культуру він характеризує як культуру занепаду, декадансу (кризи мистецтва і культури), оскільки вона спрямована проти цінностей життя. І коли Бог помер, то людині нічого не залишилося, як звалити на себе тягар, який вона раніше перекладала на нього, тобто взяти на себе відповідальність за власне життя. Але такою, на думку Ніцше, є не сучасна людина, а надлюдина майбутнього. Вона повинна утвердити нові цінності – земні, здорові, мужні. «Надлюдина» – це «нова людина», «для якої немає авторитетів. І саме тоді ти задумуєшся, що ця думка, можливо, і вірна. Адже нам сьогодні справді потрібно звільнитися від хибних кумирів: «Коли хочете піднятися вгору, покладайтеся на власні ноги! Не дозволяйте себе нести, не сідайте на чужі плечі й голови» [1, с.289].

Ніцше нам радить вчитися у життя, а не чекати, поки воно вчитиме; більше сумніватися, ніж бездумно дотримуватися традиції. Для нього не існує поняття вчителів і учнів. Кожен повинен іти своєю дорогою, інакше він не створить свого єдиного життя. Мені імпонує ця думка. Кожна людина повинна творити себе сама. А ця проблема у сучасному суспільстві постала досить гостро. Здається, що нас оточують бездумні люди, що не здатні не те, щоб впливати на суспільство, а не можуть справитися навіть зі своїм життям. У них безліч кумирів, а думки змінюються з кожним більш переконливим аргументом. Тому, поки суспільство не переступить цю межу, ми не підемо вперед сходинками еволюції та розвитку. Ми не зможемо змінити світ на краще, поки не наведемо лад у наших головах і серцях.

Проте, як людина, вихована на християнських цінностях, я вважаю, що справжнім вчителем і кумиром для нас повинен бути Бог. Оскільки у людині окрім тіла, є ще й душа. А вона постійно прагне більшого, прагне розвиватися, відчувати. Душа є тим рушієм, що дає надію на краще майбутнє. І саме на душевному рівні ми розуміємо, що людині потрібна віра. Саме вона допомагає нам долати те, що здавалося б, не здатне здолати тіло. Нам потрібні Бог і мораль.

Зовсім інші почуття виникли у мене, коли я читала розділ про три перетворення духа. Багато важких тягарів випадає духові – міцному, витривалому сповненому святобливості. І бере на себе витривалий дух їх, мов навантажений верблюд, що поспішає в пустелю. Так поспішає і дух у свою пустелю. Однак потім він хоче здобути собі свободу і панувати у власній пустелі. Тоді настає наступне перетворення – дух обертається у лева. Третє перетворення – дитина. Саме вона «невинність і забуття, новий початок, гра, колесо, що крутиться само собою, перший порух, свята згода з усім» [1, с. 26].

Так відбувається становлення Людини. Ніцше показує взірць, на який нам варто звернути увагу. Не зразу все ж усвідомлюєш, що хотів автор сказати. Бо, здається, кожна людина це зрозуміє по-своєму. У мене виникли думки, на якій же стадії я і що потрібно робити далі. Власне, читаючи ці рядки, думаєш про саморозвиток, стараєшся відкрити у собі якісь нові горизонти, виходиш за межі своїх повсякденних думок. Бо починаєш переосмислювати душевний стан.

Найцікавіші думки цієї книги для мене були присвячені темі держави. Ніцше її критикує, як і людину, бо вона – найхолодніша з усіх холодних потвор. Створена людьми і на подобі людей «...холодно бреше вона, і ця брехня виповзає з вуст її: – Я держава, і є народ». «Всі хочуть допасти до трону – вони схибнулися на цьому, ніби на троні щастя сидить! Нерідко на троні нечисть сидить, а часто й сам трон стоїть у нечисті» [1, с.48]. Ніцше критикує не саму владу як таку, не прагнення її здобути, а те, якою вона є в людей та ті способи, якими вони її досягають. Найгірше ж, стверджує автор устами Заратустри, коли на чолі держави – неук, блазень, людина, що не здатна вести народ вперед, бути його моральним поводителем та учителем. «На світі немає більшого нещастя, ніж коли можновладний не є водночас і першою людиною. Тоді все стає облудним, кривим і потворним. А якщо він узагалі останній і більше скидається на тварюку, ніж людину, тоді потолок дедалі набиває собі ціну, а відтак навіть її чеснота подає свій голос: «Дивіться, тільки я єдина – чеснота!» [1, с.49]. Людина, що живе в такій державі – апогей безглуздя.

Дуже цікавою є також тема війни та воїнів, що розкриває Ніцше в одному з розділів трактату. Цій думці автор приділив окрему «розмову» Заратустри, де чітко і конкретно позначив всі думки з приводу війни та воїнів. І краще, ніж словами Ніцше, тут нічого не скажеш. Необхідно тільки пояснити, що філософ мав на увазі під цими поняттями. Під

«війною» автор розуміє не тільки бойові дії, але також різні життєві ситуації, і взагалі життя в цілому, під поняттям «воїн» - не стільки солдатів, і військових, а саму людину як особистість, приписуючи їй якості воїна: хоробрість, силу, витривалість тощо.

«Доброму воїну «ти мусиш» звучить приємніше, аніж «я хочу». І все, що ви любите, ви повинні спочатку наказати собі. Ваша любов до життя хай буде любов'ю до вашої найвищої надії – а цією найвищою надією хай буде найвища думка життя!», – говорить Заратустра [1, с.47]. Цими словами утврджує те, що людина має своє призначення тут і повинна до нього йти, не зважаючи на жодні труднощі.

І звичайно, не можна не згадати «розмову» Заратустри про тисячу і одну мету. «Тисячу цілей досі було, бо тисячу народів було. Лише кайданів на тисячу ший ще бракує, бракує одної мети. Людство іще не має мети»[1, с.60]. Ось і основна проблема, яка існує і у сучасному суспільстві. Ми ще не маємо тієї мети, яка б нас об'єднувала, рухала б світ вперед. Саме тому зараз ми маємо стільки воєн, конфліктів, бід та катастроф. Бо не навчилися ще служити одній спільній меті.

Філософія Ніцше доволі неоднозначна, але і одна з найцікавіших в історії філософії. Як вихідну основу суцього він говорив про волю. Справді, вона є рушієм людини. Адже воля це щось вище, ніж фізична сила. Скоріше це сила душі. Там де завершуються фізичні можливості людини, починається воля. Ніцше наголошував на тому, що власне воля являє собою «волю до волі», тобто поривання до простого самовиявлення у будь-який спосіб. Воля виявляє себе насамперед через життя, що постає першою і єдиною реальністю. Все інше: Всесвіт, природа, почуття – усе це є лише елементами життя. Оскільки життям рухає волевиявлення, у ньому панує боротьба за виживання. Звичайно, у ній перемагає сильніший. Слабким людям не слід ні співчувати, ні допомагати, бо підтримка слабких веде до виснаження і виродження життя. Позиція Ніцше це не «аморалізм» (неморальність), а «імморалізм» (позаморальність). Мораль, на думку філософа, тримається на авторитеті та залякуванні. Якщо ж людина відчуває у собі «голос крові», вона повинна не звертати увагу на мораль, стати «по той бік добра і зла» й піднести себе саму на надлюдський рівень. Здатна на таке людина стає «надлюдиною», і тільки вона може бути справжнім виявленням сили життя.

Думки філософа глибокі. Але я не погоджуюся, що людське буття зводиться до життя людського організму; у духовному світі діють інші закони, ніж у матеріально-фізичному. Якщо в матеріальному світі панують закони маси й сили, то в духовному - прагнення самовдосконалення і прийняття будь-чого з участю розуму, тобто через розуміння. Людина у філософії Ніцше постає мов машина, позбавлена моралі і принципів. Та основа людини – душа – відкинута. Та на мою думку, за такої умови наш світ був би ще більш жорстоким і при тому не завжди справедливим. Кожна людина має право на життя і те, яким воно у неї має бути. І це буде обдумане рішення кожного, виважене. Ніцше узагальнив усіх людей під один шаблон. Не звертаючи увагу на те, що кожен з нас є по-своєму унікальний. Кожен має сильні і слабкі сторони. Цю унікальність створює саме душа.

Читаючи «Так казав Заратустра», водночас можна виділити і багато рис, які мені імпонують. Найперше це воля до влади – не просте прагнення до панування сильного над слабким, але і прагнення зробити слабого сильним. Слабкість відносна і визначається, з одного боку, положенням людини серед інших людей, а з іншого боку – ступенем самопізнання особистості. Ніцше закликає пізнавати себе, прагнути ставати сильнішими як тілом, так і духом. До того ж філософ відсуває кумирів на задній план. Або навіть краще сказати, що він знищує їх з нашої свідомості. Так повинно бути. Це навіть наближене до християнства, адже там також говориться: не сотвори собі кумира. Потрібно творити себе самому. Тільки так можна досягнути спокою душі і тіла. Тільки так людина стає самодостатньою, гідною.

Отже, філософський трактат Ніцше «Так казав Заратустра» можна з впевненістю назвати великою книгою. І не тому, що він мені сподобався, якраз навпаки – до кінця зрозуміти його мені так і не вдалося. Швидше тому, що ідеї, викладені в ньому – глибокі, незвичайні, сміливі. Кожен їх буде розуміти по-своєму і робитиме власні висновки.

ЛІТЕРАТУРА

1. Фрідріх Ніцше. Так казав Заратустра. Жадання влади. Переклад з німецької Анатолій Онишко та Петро Тарашук. Київ: Дніпро, Київ: Основи, 1993. – 415 с.
2. Свасьян К. А. Фридрих Ницше: мученик познания // Ницше Ф. Сочинения в 2 т. Т. 1.

*Погубило В., Чупрей І.**Науковий керівник – доц. Кондратюк Л.Р.***«ЗОЛОТЕ ПРАВИЛО» МОРАЛІ ТА ЕТИКА ЛЮБОВІ**

Метою нашої роботи є аналіз «золотого правила» моралі, виявлення його особливостей і характерних рис, а також спроба порівняти це правило з християнською заповіддю любові.

«Не чини іншому того, чого собі не бажаєш», — саме так звучать слова, які згодом стали основою життя багатьох людей, так званим «Золотим правилом моралі». Воно виникло ще в середині I тисячоліття до н.е і з'явилося одночасно у різних країнах та культурах, віддалених одна від одної: давньоіндійській (Будда), давньокитайській (Конфуцій), давньогрецькій (Сім мудреців). Після його появи стався найбільший гуманістичний переворот, під знаком якого люди живуть і нині. З того часу «золоте правило» моральності увійшло в культуру та суспільну свідомість.

Чи задумувались ми коли-небудь над тим, що ж означає це правило і чи варто взагалі його дотримуватись? Безумовно, ніхто з нас не хоче чути в свою адресу докорів, глузувань, злих насмішок. В очах інших ми завжди хочемо виглядати кращими, ніж є насправді. І жодному з нас, мабуть, не спадало на думку, що інші прагнуть від нас того ж. Ми дозволяємо собі осуджувати, але не хочемо стати предметом осуду інших, ми зневажаємо, а до себе вимагаємо поваги, самі ж сумніваємося в правдивості своїх слів, але змушуємо оточуючих нам вірити. Проте, чи заслуговують такі наші дії поваги? Без сумніву, ні. Очевидно, «золоте правило» мало на меті навчити людей ставитися до інших взаємно. Проте, чи завжди це добре? Адже є люди, які люблять страждати, вдавати з себе жертву, їм подобається, коли над ними знушаються, в цьому випадку «золоте правило» породжує зло, є виявом егоїзму, бо ж тоді люди починають робити хороші вчинки не добровільно й безкорисно, а сподіваються на подяку і відплату.

Дещо по іншому формулює «золоте правило» видатний німецький філософ І. Кант, який сформулював принцип категоричного імперативу. На думку О. Бродецького, заслуга Канта полягає у його вказівці на принципову загальність моральних вимог, що відрізняє мораль від багатьох інших подібних з нею соціальних нормативів (звичаїв, традицій) [1; 21]. Він вважав, що існує єдиний фундаментальний моральний принцип: чинити так, аби завжди розглядати інших людей як мету, а не як засіб, тобто, не використовувати людей заради досягнення своєї цілі. Одне з формулювань категоричного імперативу Канта: «Дій лише за тією нормою, яку хочеш бачити універсальним імперативом – нормою для всіх людей і також для тебе... Дій так, щоби завжди ставитися до людей і до себе також – як до мети і ніколи – лише як до засобу»[3; 144]. Тобто, він формулює те ж саме «золоте правило», тільки забирає з нього долю егоїзму, вчить безкорисливості.

Вияв «золотого правила» моралі можемо знайти не тільки в Конфуція, Канта чи інших філософів. Так навчас і народна мудрість, яка говорить: «Не рий іншому яму, сам в неї потрапиш»; «Чого собі не бажаєш, того й другові не твори». Або, наприклад, японське прислів'я стверджує: «Про себе питай у інших», або «Вщипни себе – пізнаєш, як буває боляче іншим». І, знову ж таки, ці слова звучать, як певний закон взаємності. Виходить, що коли нам зроблять зло, ми повинні відплатити тією ж монетою, а це вже більше схоже не на моральність і людяність, а на помсту.

Зовсім нове вирішення цієї проблеми знаходимо в Святому Письмі. Євангелія від Матвія устами самого Спасителя – Ісуса Христа вчить нас: «Тож усе, чого тільки бажаєте, щоб чинили вам люди, те саме чиніть їм і ви. Бо в цьому Закон і Пророки» (Мт., 7:12). Проте, одразу після цього Ісус додає: «А коли любите тих, хто любить вас, яка вам за те ласка? Люблять бо й грішники тих, хто їх любить. І коли добре чините тим, хто добро чинить вам, яка вам за те ласка. Бо те саме і грішники роблять. А коли позичаєте те, що й від них сподіваєтесь взяти, яка вам за те ласка? Позичають бо й грішники грішникам, щоб одержати стільки ж. Тож любіть своїх ворогів, робіть добро, позичайте, не ждучи нічого назад» (Мт., 7:13).

Божий Син на власному прикладі показує, як можна любити своїх ворогів. Згадаймо останній вигук розп'ятого на Хресті Ісуса. «Отче, прости їм, бо не знають, що роблять». Ці слова настільки глибоко вражають, що важко собі навіть уявити ту безмежну любов Бога до нас. Здається, люди спочатку слухали проповіді Ісуса, бачили чуда, які він творив, а то й самі